

ERGENLERDE DUYGUSAL ÖZERKLİK, ARKADAŞA BAĞLANMA VE TEMEL PSİKOLOJİK İHTİYAÇLAR ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Merve ÇALIK¹, Fatih BAL²

Özet

Bu araştırmanın amacı ergenlerde duygusal özerklik, arkadaşla bağlanma ve temel psikolojik ihtiyaçlar arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmanın örneklemini Sakarya ili Adapazarı ilçesindeki Anadolu liselerinden seçilen ergenlerden 140'ı kız, 160'ı erkek olmak üzere toplam 300 ortaöğretim öğrencisi oluşturmaktadır. Verilerin toplanması amacıyla Duygusal Özerklik Ölçeği, Ergen Öğrencilerin Okulda Temel Psikolojik Gereksinimleri Ölçeği ve Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın analizlerinde ölçek toplam puanlarının elde edilmesi için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı Analizi, ikili grupların karşılaştırılması için bağımsız örneklem t-testi ve ikiden fazla grubun karşılaştırılması için ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre ergenlerin duygusal özerklik düzeyleri ile psikolojik gereksinim ve arkadaşla bağlanma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki, ergenlerin duygusal özerklik düzeyleri ve temel psikolojik ihtiyaç düzeyleri arasında cinsiyet ve sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık ve ergenlerin duygusal özerklik, temel psikolojik ihtiyaç ve arkadaşla bağlanma alt boyutları arasında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ergenlik, Duygusal Özerklik, Arkadaşa Bağlanma, Temel Psikolojik İhtiyaçlar, Ergenlik Psikolojisi

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN EMOTIONAL AUTONOMY, ATTACHMENT TO FRIENDS AND BASIC PSYCHOLOGICAL NEEDS IN ADOLESCENTS

Abstract

The aim of this study is to examine the relationship between emotional autonomy, attachment to friends and basic psychological needs in adolescents. The sample of the study consists of a total of 300 secondary school students, 140 of which are girls and 160 of which are boys, selected from Anatolian high schools in Adapazarı district of Sakarya province. The Emotional Autonomy Scale, the Basic Psychological Requirements Scale of the Adolescent Students and the Friendship Scale for Adolescents were used to collect the data. In the analysis of the study, Pearson Moments Product Correlation Coefficient Analysis was obtained to obtain scale total scores, independent sample t-test for comparison of binary groups and one-way variance analysis (ANOVA) for comparison of more than two groups. According to the results obtained in the study, there is a significant relationship between emotional autonomy levels of adolescents and psychological needs and attachment levels, a significant difference between adolescents' emotional autonomy levels and basic psychological needs levels according to gender and class variable, and adolescents' emotional autonomy, basic psychological needs and attachment to friends. It was concluded that there was a significant difference between the sub-dimensions according to gender.

Key Words: Adolescence, Emotional Autonomy, Attachment to Friends, Basic Psychological Needs, Adolescent Psychology

1 Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, PDR, Ankara, TÜRKİYE; <https://orcid.org/0000-0003-1054-3124>

2 Dr, Öğretim Üyesi, Sakarya Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji, Sakarya, TÜRKİYE; <https://orcid.org/0000-0002-9974-2033>

1. GİRİŞ

Ergenlik döneminde bireyselleşme ve genç yetişkinliğe geçiş süreci, özerklik, bağımsızlık ve aile üyelerinden ayrılma olarak nitelendirilmektedir. Özerklik, öz düzenlemeyi ifade eder. Bağımsızlık kavramı kendine güven, kendine bakma yeteneği ile ilgilidir. Bağlılık ise ihtiyaçların karşılanması için başkasına mecbur olduğumuz ilişkileri açıklar (Ryan & Lynch, 1989). Özerklik ve bağlılık konuları ergenlik anlayışının merkezinde yer alır ve çeşitli açılardan dikkat çekmiştir. Son zamanlarda yapılan bazı incelemeler ergenlik döneminde psikososyal uyum için özerkliğin ve bağlılığın önemini vurgulamıştır. Özerklik genellikle bu incelemelerde kişinin kendi davranışını düzenleme yeteneği olarak kavramsallaştırılır. Bağlanma genellikle önemli kişilerle olan ilişkinin kalitesi olarak tanımlanır. Özerkliğin bağlılığın tersi gibi görünse de çoğu inceleme özerkliğin ve bağlılığın bir boyutta düşünülmesi gerektiğini ifade eder (Noom, Dekovic & Meeus, 1999). Ergenlik dönemi, bireyin özerkliğini kazanmasıyla sona ermektedir (Derman, 2008). Ergenlik dönemi incelendiğinde bireylerin kimlik kazanmaları ve kendi kararlarını almalarında özerklik kavramının önem taşımaktadır. Ergenlik bireylerin aile ilişkilerini yeniden düzenlediği çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemidir. Benzer şekilde bu dönemde ergenler, kendi başlarına karar verme isteği içerisindeyler (Tung & Dhillon, 2006).

Özerklik başkalarından ayrışma şeklinde tanımlanmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2005). Çoban (2013) ergenlik döneminde bireylerin kimlik gelişimiyle birlikte başarıyla tamamlamaları gereken gelişim görevlerinden birinin de özerklik olduğunu ifade etmektedir. Ergenlerin kendi iradeleriyle karar alabilme ve kendi benlik duygusuyla eyleme geçebilmeyi isteme durumu özerklik ihtiyacı olarak tanımlanmaktadır (Şat, Doğan & Amil, 2015).

Özerklik, hedefleri tanımlayarak, yetkin hissederek ve eylemlerini düzenleyebilmek suretiyle kendi yaşamına yön verme yeteneği olarak tanımlanabilmektedir. Ergenlikte özerklik üçe ayrıldığında (Noom, 1999);

- Fırsat ve arzular yoluyla hedeflerin algılanmasına atıfta bulunan tutum özerkliği;
- Kendine güven ve bireysellik yoluyla bağımsızlık algısına atıfta bulunan duygusal özerklik;
- Öz-düzenleme ve kontrol yoluyla stratejilerin algılanmasına değinen işlevsel özerkliktir.

Steinberg ve Silverberg (1986), duygusal özerkliği hem çocuksu bağımlılıklardan vazgeçmeyi hem de ebeveynlik ile kaynak tanımlaması olarak ebeveynlerin kullanımı gibi ebeveyn-çocuk ilişkilerine ilişkin anlaşma algılamaları gibi ebeveyn çocuk ilişkilerine ilişkin öğeler yoluyla bireyselleştirmeyi yansıtmayı amaçlayan bir önlem oluşturarak/uygulayarak hem ebeveyn hem de ergenin birbirinden uzak olduklarında nasıl farklı olabileceğini göstermiştir. Duygusal özerklik, ebeveynlerden duygusal anlamda ayrılma olarak tanımlanmaktadır (Oliva, 2000). Tung ve Dhillon (2006)'a göre duygusal özerklik ergenlerin duygusal manada ebeveynlerden kopması olarak tanımlanmaktadır. Steinberg ve Silverberg (1986) ergenlerin gözünde ebeveynlerinin artık eskisi gibi her şeyi bilen bilge bir konumda olmadıklarını fark etmesiyle birlikte algılarının değişerek özerklik yolunda ilerlediklerini ifade etmektedirler.

Çocukluk döneminde ebeveynler ile olan ilişkiler ergenlik ve yetişkinlik döneminde başkalarıyla kurulacak ilişkileri önemli düzeyde etkilemektedir (Karataş, Gündüz & Karabörk, 2019). Bağlanma kuramına göre bebeklikte güvenli ya da güvensiz bağlanma biçiminin oluşmasından sonra bunun ilerleyen yaşlarda çok az değişkenlik gösterdiği ifade edilmektedir (Kesebir, Kavzoğlu & Üstündağ, 2011). Ergenlikte bağlanma biçimlerinin

değerlendirilmesinin ruhsal patolojilerin ortaya çıkış sebeplerinin daha iyi anlamlandırılmasında önemli olduğu ifade edilmektedir (Yavuz, Yüksel & Yavuz, 2018).

Birey, sosyal olarak onaylanmış normlara ve standartlara uyuma ve tutum ve davranışlar açısından sosyal kabul edilebilirlik konularına önem vermektedir. Birey, konformist gelişim aşamalarına girdiğinde, öz-farkındalık, bilişsel karmaşıklık ve kişilerarası tarz giderek karmaşıklaşır ve özerklik ile karşılıklı bağımlılık arasında bir denge sağlanır (Archer, 2005).

İnsan davranışlarının temelinde olan ve bireyleri harekete geçiren en temel unsur ihtiyaçlardır (Hamurcu & Sargın, 2011). Gençler yetişkinlerden daha az özerkliğe sahip olma eğilimindedir ve bu nedenle ailelerine veya okullar gibi diğer sosyal sistemlere daha bağımlıdırlar (Hanley, Jenkins, Pattison, Robson & Williams, 2013). Bireylerin temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasında sosyal çevrenin desteği önemli olup bireylerin arkadaş ve aile çevresinde ihtiyaçlarının karşılanmasına izin veren koşulların oluşturulmasının bireylerin mutluluk düzeylerini arttıracığı da ifade edilmektedir. Bir başka deyişle bireylerin buldukları ortamlarda özerk olmasına ve seçim yapmasına izin verilmesinin bireylerin daha mutlu olmasını sağlayacağı belirtilmektedir (Çankaya, 2008).

Ergenlik döneminde temel psikolojik ihtiyaçların karşılanması, özerk bir birey olunması ve arkadaş ilişkilerinin sağlıklı olması önem taşır. Bu amaçla araştırmamızın ergenlerin duygusal özerklik, arkadaşına bağlanma ve temel psikolojik ihtiyaçları arasında bir ilişkinin olup olmadığını araştırması bakımından önem arz ettiği ifade edilebilir. Araştırmalar incelendiğinde ergenlerde duygusal özerklik, arkadaşına bağlanma ve temel psikolojik ihtiyaçların arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu araştırmayla literatüre katkı sağlanması hedeflenmektedir.

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırma, ergenlerde duygusal özerklik, arkadaşına bağlanma ve temel psikolojik ihtiyaçlar arasındaki ilişkiyi incelemek üzere ilişki tarama modeli kullanılmıştır. İki veya daha fazla değişken arasındaki ortak değişimin varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlamaktadır (Karsar, 2005). Araştırmanın örneklemini 140'ı (%46.7) kız, 160'ı (%53.3) erkek olmak üzere toplam 300 lise öğrencisinden oluşmaktadır.

2.1. Veri Toplama Araçları

2.1.1. Duygusal Özerklik Ölçeği (DÖÖ)

Steinberg ve Silverberg (1986) tarafından geliştirilip Tatar, Bildik, Yektaş, Hamidi ve Özmen (2016) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. DÖÖ, "Tamamıyla Katılıyorum" (4) ile "Hiç Katılmıyorum" (1) arasında dörtlü Likert tipi cevap seçeneği içeren dokuz maddesi düz (3, 5, 7, 8, 10, 14, 16, 17 ve 19), on bir maddesi ters (1, 2, 4, 6, 9, 11, 12, 13, 15, 18 ve 20) puanlanan yirmi maddeli bir ölçektir. Genel toplam puanı 20-80 arasında elde edilen ölçek, ergenlik döneminde bireyleşmenin bilişsel ve duygulanımsal boyutlarını ölçmek için düzenlenmiştir. Yüksek duygusal özerklik puanları, ergenin ebeveynlerinden sağlıklı kopma çabasını temsil etmektedir.

2.1.2. Ergen Öğrencilerin Okulda Temel Psikolojik Gereksinimleri Ölçeği (EÖOTPGÖ)

Tian, Han ve Huebner (2014) tarafından geliştirilen ve Özdemir ve diğerleri (2015) tarafından uyarlanan ölçek beş faktörlü, toplamda 15 maddeden oluşan bir yapıya sahiptir.

Ölçeğin alt boyutları “Okulda Özerklik Gereksinimi”, “Okulda İlişkisellik Gereksinimi” ve “Okulda Yetkinlik Gereksinimi” olmaktadır. Düzeltilmiş madde-toplam korelasyonları .51 ile .76 arasında değişmiştir ($p < .01$). Cronbach Alpha değerleri okulda özerklik gereksinimi alt boyutu için .85, okulda ilişkisellik gereksinimi alt boyutu için .80 ve okulda yetkinlik gereksinimi alt boyutu için .77 bulunmuştur. Her biri beş maddeden oluşan üç boyutlu yapı için gerçekleştirilen doğrulayıcı faktör analizi sonuçları üç boyutlu modelin veriye çok iyi uyum sağladığını göstermiştir $X^2 = 166.12$ ($df = 87$), $p < .01$; CFI = .98; NNFI = .97; RMSEA = .054, 90 % CI [.042, .067]; SRMR = .048. Faktör yükleri .40 ile .77 arasında değişmiştir ve her biri anlamlı ($p < .001$) bulunmuştur. Bu sonuçlar üç faktörün maddeleri tarafından iyi bir şekilde temsil edildiğini göstermektedir.

2.1.3. Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği (EABÖ)

Wilkinson (2008) tarafından geliştirilip Ercan (2015) tarafından uyarlanan ölçek beşli likert tipinde olup ölçek 30 maddeden oluşmaktadır. Ölçek güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma ve kaygılı/kararsız bağlanma alt ölçeklerinden oluşmakta ve bireylerin bu alt boyutların her birindeki yeri hakkında bilgi vermektedir. Ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi sonuçları $\chi^2=1976.49$, $df=400$, $p < .001$; AGFI=0.813, CFI=0.848, RMSEA=0.071'dir. Güvenli bağlanma alt ölçeğinin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0.85, kaygılı/kararsız bağlanma alt ölçeğinin 0.78, kaçınan bağlanma alt ölçeğinin 0.75 olarak bulunmuş ve ölçeğin toplamda Cronbach Alfa değeri 0.88 olarak hesaplanmıştır.

2.2. Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Araştırmanın analizleri ölçek toplam puanlarının Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı Analizi ikili grupların karşılaştırılmalı bağımsız örneklem t-testi ve ikiden fazla grubun karşılaştırılması ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile analiz edilip bulgular sıralanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 25 programı ile analiz edilmiştir.

3. BULGULAR

Tablo 1.

Katılımcılara İlişkin Sosyo-Demografik Bilgiler

Değişkenler	f	%	
Cinsiyet	Kız	140	46.7
	Erkek	160	53.3
	Toplam	300	100.0
Sınıf düzeyi	9	89	29.7
	10	82	27.3
	11	129	43.3
	Toplam	300	100.0
	Düşük	18	6.0
Algılanan Başarı Düzeyi	Orta	195	65.0
	Yüksek	87	29.0
	Toplam	300	100.0
	İlkokul	74	24.7
	Ortaokul	76	25.3
Anne Eğitim Düzeyi	Lise	127	42.3
	Üniversite	23	7.7
	Toplam	300	100.0

Tablo 1. Devamı Katılımcılara İlişkin Sosyo-Demografik Bilgiler

Değişkenler		f	%
Baba Eğitim Düzeyi	İlkokul	105	35.0
	Ortaokul	100	33.0
	Lise	66	22.0
	Üniversite	29	9.7
	Toplam	300	100.0
	Bir	30	10.0
Kardeş Sayısı	İki	145	48.3
	Üç	85	28.3
	Dört	33	11.0
	Yedi	7	2.3
	Toplam	300	100.0

Araştırmaya katılan kız katılımcı sayısı 140 (%46.7), erkek katılımcı sayısı 160(%53.3)'dir. 9.sınıfta okuyan katılımcı sayısı 89 (%29.7),10.sınıfta okuyan katılımcı sayısı 82(%27.3),11.sınıfta okuyan katılımcı sayısı 129(%43.3)'dur. Algılanan başarı düzeyi düşük olan katılımcı sayısı 18 (%6.0), algılanan başarı düzeyi orta olan katılımcı sayısı 195(%65.0), algılanan başarı düzeyi yüksek olan katılımcı sayısı 87(%29.0)'dir. Anne eğitim düzeyi ilkökul olan katılımcı sayısı 74 (%24.7), anne eğitim düzeyi ortaokul olan katılımcı sayısı 76 (%25.3), anne eğitim düzeyi lise olan katılımcı sayısı 127 (%42.3), anne eğitim düzeyi üniversite olan katılımcı sayısı 23(%7.7), baba eğitim düzeyi ilkökul olan katılımcı sayısı 105(%35.0), baba eğitim düzeyi ortaokul olan katılımcı sayısı 100 (%33,0), baba eğitim düzeyi lise olan katılımcı sayısı 66 (%22.0), baba eğitim düzeyi üniversite olan katılımcı sayısı 29(%9.7)'dur. Kardeş sayısı bir olan katılımcı sayısı 30 (%10.0), kardeş sayısı iki olan katılımcı sayısı 145(%48.3), kardeş sayısı üç olan katılımcı sayısı 85(%28.3), kardeş sayısı dört olan katılımcı sayısı 33(%11.0) ve kardeş sayısı yedi olan katılımcı sayısı 7(%2.3), olduğu görülmüştür.

Tablo 2.

Duygusal Özerklik Ölçeği Alt Boyutları Cinsiyete göre t test Analizi

Değişken	Cinsiyet	n	\bar{x}	SS	sd	t	p
Bireyleşme	Kız	140	7.4286	2.04321	286	-1.710	.088
	Erkek	148	7.8919	2.51563			
Ebeveyne Bağımlı Olmama	Kız	134	5.7388	2.30374	292	4.611	.000
	Erkek	160	4.5250	2.20049			
Ebeveyni İdealleştirme	Kız	140	4.8429	2.85443	298	-3.159	.002
	Erkek	160	5.9563	3.20249			
Ebeveynin Bir İnsan Olarak Algılanması	Kız	132	7.4470	2.04646	278	1.123	.263
	Erkek	148	7.0743	3.28694			

Tablo 2'ye göre araştırmaya katılanların Duygusal Özerklik Ölçeği alt boyutlarından bireyleşme puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir ($t(286) = -1,710, p>05$). Bu sonuç erkek ve kızların duygusal özerklik alt boyutlarından bireyleşme puanına göre farklılaşmadığını göstermektedir. Diğer bir deyişle kız ve erkeklerin duygusal özerklik alt boyutlarından bireyleşme puanları benzerdir.

Araştırmaya katılan ergenlerin Duygusal Özerklik Ölçeği alt boyutlarından ebeveyne bağımlı olmama puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir ($t(292) = -4.611, p < 0.05$). Kızların puan ortalaması ($\bar{x} 5.7388$) erkeklerin puan ortalamasından ($\bar{x} 4.5250$) daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgu kızların Duygusal Özerklik Ölçeği alt boyutlarından ebeveyne bağımlı olmama düzeyleri erkeklere göre daha fazla olduğu anlamına gelmektedir.

Araştırmaya katılan ergenlerin Duygusal Özerklik Ölçeği alt boyutlarından ebeveyne idealleştirme puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir ($t(298) = -4.611, p < 0.05$). Erkeklerin puan ortalaması ($\bar{x} 5.9563$) kızların puan ortalamasından ($\bar{x} 4.8429$) daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgu erkeklerin Duygusal Özerklik Ölçeği alt boyutlarından ebeveyne idealleştirme düzeyleri kızlara göre daha fazla olduğu anlamına gelmektedir.

Araştırmaya katılan ergenlerin Duygusal Özerklik Ölçeği alt boyutlarından ebeveynin bir insan olarak algılanması puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir ($t(278) = -1.123, p > 0.05$). Bu bulgu erkeklerin Duygusal Özerklik Ölçeği alt boyutlarından ebeveynin bir insan olarak algılanması düzeyleri cinsiyete göre farklılaşmadığı anlamına gelmektedir. Bir diğer değişle kız ve erkeklerin Duygusal Özerklik Ölçeği alt boyutlarından ebeveynin bir insan olarak algılanması düzeyleri benzerdir.

Tablo 3.

Ergen Öğrencilerin Okulda Temel Psikolojik Gereksinimleri Ölçeği Alt Boyutları Cinsiyete göre t testi Analizi

Değişkenler	Cinsiyet	n	\bar{x}	SS	sd	t	p
İlişkiselik	Kız	129	2.3333	1.03330	279	579	.563
	Erkek	152	2.2500	1.32850			
Yetkinlik	Kız	138	2.1232	1.45217	296	-2.686	.008
	Erkek	160	2.6063	1.62565			
Özerklik	Kız	138	7.2899	1.71385	290	-2.046	.042
	Erkek	154	7.6948	1.66599			

Tablo 3'e göre araştırmaya katılan ergenlerin okulda temel psikolojik gereksinimleri ölçeği alt boyutlarından ilişkiselik puan ortalamaları arasında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir ($t(279) = -579, p > 0.05$). Bu sonuç erkek ve kızların okulda temel psikolojik gereksinimleri ölçeği alt boyutlarından ilişkiselik puanına göre farklılaşmadığını göstermektedir. Diğer bir değişle kız ve erkeklerin okulda temel psikolojik gereksinimleri ölçeği alt boyutlarından ilişkiselik puanları benzerdir.

Araştırmaya katılan ergenlerin okulda temel psikolojik gereksinimleri ölçeği alt boyutlarından özerklik puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir ($t(298) = -2.686, p < 0.05$). Erkeklerin puan ortalaması ($\bar{x} 7.6948$) kızların puan ortalamasından ($\bar{x} 7.2899$) daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgu erkeklerin okulda temel psikolojik gereksinimleri ölçeği alt boyutlarından özerklik düzeyleri kızlara göre daha fazla olduğu anlamına gelmektedir. Araştırmaya katılan ergenlerin okulda temel psikolojik gereksinimleri ölçeği alt boyutlarından yetkinlik puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir ($t(298) = -2.686, p < 0.05$). Erkeklerin puan ortalaması ($\bar{x} 2.6063$) kızların puan ortalamasından ($\bar{x} 2.1232$) daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgu erkeklerin okulda temel psikolojik gereksinimleri ölçeği alt boyutlarından yetkinlik düzeyleri kızlara göre daha fazla olduğu anlamına gelmektedir.

Tablo 4.*Ergen Öğrencilerin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği Alt Boyutları Cinsiyete göre t testi Analizi*

Değişkenler	Cinsiyet	n	\bar{x}	SS	sd	t	p
Güvenli Bağlanma	Kız	138	32.4058	6.53194	275	5.018	.000
	Erkek	139	28.1367	7.58450			
Kaçınan Bağlanma	Kız	139	14.1511	3.74923	291	5.475	.000
	Erkek	154	11.8312	3.50314			
Kaygılı-Kararsız Bağlanma	Kız	136	11.3603	3.90948	286	1.977	.049
	Erkek	152	10.3816	4.43187			

Araştırmaya katılan ergenlerin ergenler için arkadaşına bağlanma ölçeği alt boyutlarından güvenli bağlanma puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir ($t(275) = -5.018, p < .05$). Kızların puan ortalaması (\bar{x} 32.4058) kızların puan ortalamasından (\bar{x} 28.1367) daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgu kızların ergenler için arkadaşına bağlanma ölçeği alt boyutlarından güvenli bağlanma düzeyleri erkeklere göre daha fazla olduğu anlamına gelmektedir.

Araştırmaya katılan ergenlerin ergenler için arkadaşına bağlanma ölçeği alt boyutlarından kaçınan bağlanma puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir ($t(291) = -5.475, p < .05$). Kızların puan ortalaması (\bar{x} 14.1511) kızların puan ortalamasından (\bar{x} 11.8312) daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgu kızların ergenler için arkadaşına bağlanma ölçeği alt boyutlarından kaçınan bağlanma düzeyleri erkeklere göre daha fazla olduğu anlamına gelmektedir.

Araştırmaya katılan ergenlerin ergenler için arkadaşına bağlanma ölçeği alt boyutlarından kaygılı-kararsız bağlanma puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir ($t(286) = -1.977, p < .05$). Kızların puan ortalaması (\bar{x} 11.3603) kızların puan ortalamasından (\bar{x} 10.3816) daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgu kızların ergenler için arkadaşına bağlanma ölçeği alt boyutlarından kaygılı-kararsız bağlanma düzeyleri erkeklere göre daha fazla olduğu anlamına gelmektedir.

Tablo 5.*Duygusal Özerklik Ölçeği ile Ergen Öğrencilerin Psikolojik Gereksinimler ve Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Arasındaki İlişki*

	Ergen Öğrencilerin Psikolojik Gereksinimleri	Erkenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği
r	.171**	.270**
Duygusal Özerklik	p	.000
	n	.300

Tablo 5 incelediğinde Duygusal Özerklik Ölçeği ile Ergen öğrencilerin psikolojik gereksinimleri arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır ($r = .171, p < .005$). Bir başka deyişle ergenlerin duygusal özerklik puanı arttıkça ergenlerin psikolojik gereksinimleri de artmaktadır. Determinasyon katsayısına bakıldığında duygusal özerklik ergen öğrencilerin psikolojik gereksinimlerini %28 oranında açıklamaktadır.

Duygusal Özerklik Ölçeği ile Ergenler için Arkadaşa Bağlanma Ölçeği arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır ($r = .270, p < .005$). Bir başka deyişle ergenlerin

duygusal özerklik puanı arttıkça ergenlerin arkadaşına bağlanma düzeyleri artmaktadır. Determinasyon katsayısına bakıldığında duygusal özerklik ergen öğrencilerin psikolojik gereksinimlerini %72 oranında açıklamaktadır.

Tablo 6.

Duygusal Özerklik Ölçeği, Ergen Öğrencilerin Psikolojik Gereksinimleri ve Erkenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği puanlarının Cinsiyet değişkenine göre t-testi

Değişkenler	Cinsiyet	n	\bar{x}	SS	t	df	p
Duygusal Özerklik Ölçeği	Kız	140	46.6211	4.96243	-1.534	407	.126
	Erkek	160	47.5000	6.61636			
Ergen Öğrencilerin Psikolojik Gereksinimleri	Kız	140	52.6300	8.31698	.703	406	.482
	Erkek	160	52.0497	8.24101			
Erkenler için Arkadaşa Bağlanma Ölçeği	Kız	140	79.9295	8.47873	5.688	407	.000
	Erkek	160	74.5000	10.82444			

Tablo ya göre araştırmaya katılanların Duygusal Özerklik Ölçeği puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir ($t_{(407)} = -1.534$, $p > .05$). Bu sonuç erkek ve kızların duygusal özerklikleri farklılaşmadığını göstermektedir.

Araştırmaya katılanların Ergen Öğrencilerin Psikolojik Gereksinimleri puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir ($t_{(406)} = -.703$, $p > .05$). Bu bulgu erkek ve kızların psikolojik gereksinimlerinin benzer olduğunu göstermektedir.

Araştırmaya katılanların Ergenler için Arkadaşa Bağlanma Ölçeği puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir ($t_{(407)} = -5.688$, $p < .05$). Kızların puan ortalaması (\bar{x} 79,92) erkeklerin puan ortalamasından (\bar{x} 74,50) daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgu kızların arkadaşına bağlanma ihtiyacının erkeklere göre daha fazla olduğu anlamına gelmektedir.

Tablo 7.

Duygusal Özerklik Ölçeği, Ergen Öğrencilerin Psikolojik Gereksinimleri ve Erkenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği puanlarının Sınıf değişkenine göre ANOVA

Değişkenler		n	\bar{x}	SS	Sd	F	p
Duygusal Özerklik Ölçeği	9	89	48.0000	5.10100	408	1.233	.296
	10	82	47.1848	5.98887			
	11	129	46.4860	5.95817			
	Toplam	300	47.0122	5.76648			
Ergen Öğrencilerin Psikolojik Gereksinimleri	9	89	53.5200	7.98418	407	4.359	.002
	10	82	52.3736	7.55373			
	11	129	52.0514	8.45825			
	Toplam	300	52.3725	8.27823			
Erkenler için Arkadaşa Bağlanma Ölçeği	9	89	78.8100	9.55230	408	.594	.667
	10	82	77.4022	10.66684			
	11	129	76.9626	9.85713			
	Toplam	300	77.5134	9.95482			

Tablo 7’de gösterildiği gibi katılımcıların Duygusal Özerklik Ölçeği puanlarının sınıf değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($f_{(408)}=1.233$; $p>005$).

Ergen Öğrencilerin Psikolojik Gereksinimleri puanlarının sınıf değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($f_{(407)}=4.2359$; $p<005$). Hangi grubun hangi gruptan farklı olduğunu belirtmek için yapılan Tukey’B (Post Hoc) çoklu karşılaştırma sonucuna göre 9.sınıf öğrencilerinin psikolojik gereksinimlerinin daha fazla olduğu bulunmuştur.

Ergenlerde Arkadaşa Bağlanma Ölçeği puanlarının sınıf değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($f_{(408)}=594$; $p>005$).

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırma da ergenlerin duygusal özerklik, arkadaşına bağlanma ve temel psikolojik ihtiyaçları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmadan ele edilen bulguların sonucuna göre ergenlerin duygusal özerklik puanı arttıkça psikolojik gereksinimlerinin ve arkadaşına bağlanma düzeylerinin de arttığı bulunmuştur. Ryan (1995), özerklik algısı ile algılanan ilişki kalitesi arasında genel olarak pozitif bir ilişki olduğunu bulması araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Ergenlerin duygusal özerklik düzeyleri ve temel psikolojik ihtiyaç düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu, ergenlerin duygusal özerklik, temel psikolojik ihtiyaç ve arkadaşına bağlanma alt boyutları arasında cinsiyet değişkenine göre anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan ergenlerin Duygusal Özerklik Ölçeği alt boyutlarından ebeveynine bağımlı olmama puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Kızların puan ebeveynine bağımlı olmama ortalaması erkeklerin puan ortalamasından daha yüksek bulunmuştur. Araştırmaya katılan ergenlerin Duygusal Özerklik Ölçeği alt boyutlarından ebeveyni idealleştirme puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Benzer şekilde Çimen (2017) duygusal özerklik kazanımında benlik saygısı ve karar verme stillerinin etkilerinin belirlenmesi ile ilgili yaptığı araştırma sonucunda duygusal özerkliğin cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, yaşanan yer ve aile durumu değişkenlerine göre farklılaştığını ortaya koymuştur. Benzer şekilde Güneş (2018) de zorbalık eğilimi, duygusal özerklik ve akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi ile ilgili çalışmasında duygusal özerkliğin idealleştirmeme alt boyutunda cinsiyete göre anlamlı farklılıklar elde etmiştir. Sesli (2014) tarafından araştırılan bir çalışmada ergenlerin özerklik düzeyleri, değer yönelimleri ve kendini ayarlama düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmanın sonucunda, kız öğrencilerin duygusal özerklik puanlarının, erkek öğrencilerin duygusal özerklik puanlarından yüksek olduğu tespit edilmiştir. Çoban (2013) tarafından araştırılan bir diğer çalışmada öğrencilerin bağımsızlık puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği ortaya çıkmış ve erkek öğrencilerin puan ortalamaları, kız öğrencilerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde düşük olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Güvenli ebeveyn bağlanma stilleri olan ergenlerin, güvensiz ebeveyn bağları geliştiren ergenlerden daha güçlü arkadaş bağlanmaları oluşturduğu, bir diğer ifadeyle güvenli ebeveyn-çocuk bağlanma stillerinin, ergenlerin akran bağlanma stillerinde daha fazla güvenliği sağladığı araştırmalar sonucunda görülmüştür (Özen, 2003). Genel olarak, kararsız olarak etiketlediğimiz ve ebeveynlerle ilişkilerinde desteklediğimiz gençlerin profili gelişimsel olgunlaşmayı düşündürmektedir. Her ne kadar bu gençler içsel sıkıntı endeksinde duygusal

özerkliği kanıtlayan ergenlerden daha düşük puan alsalar da psikososyal gelişim ve akademik yeterlilik ölçümlerinde diğer ergenlerden daha düşük puan aldılar (Lamborn & Steinberg, 1993). Yeterlilik, özerklik ve akrabalık ihtiyaçları daha fazla karşılanan ve tatmin olan ergenler, ihtiyaçları daha az karşılanana göre daha fazla yaşam doyumu yaşama eğilimi göstermiştir. Yeterlilikten daha yüksek düzeyde tatmin olan ergenlerin, algılanan stres ve duygusal / davranışsal problemlerle meşgul olma olasılıkları daha düşük bulunmuştur. Öte yandan, özerklik, ilişki ve yeterlilikten daha yüksek düzeyde hayal kırıklığına sahip ergenlerin daha çok algılanan stres ve duygusal / davranışsal problemler yaşama olasılığı daha yüksektir (Phuoc, 2020).

Gençler duygusal özerklik sürecine girerken, sadece yetkinlikteki büyüme fırsatları değil, aynı zamanda kendi kararları ve değerleri için daha fazla sorumluluk alma stresini de yaşarlar (Lamborn ve Steinberg, 1993). Duygusal özerkliği etkileyen faktörlerden biri olan ebeveyn ile ilişkinin duygusal doğası pozitif olduğunda ergenlerin daha sağlıklı olarak duygusal özerklik ihtiyacını karşıladıklarını araştırma sonuçları göstermekte olup bu durumun bireylerin stresli durumlarında koruyucu bir işleve sahip olduğu ifade edilmektedir (Fuhrman & Holmbeck 1995). Armsden ve Greenberg (1987), ebeveynlere ve akranlarına bağlılık kavramını genel bir güven duygusu, yeterli bir iletişim seviyesi ve yabancılaşma duygularının olmamasıdır. Kişisel hedeflerinin yeniden değerlendirilmesi ile ilgili gelecekteki gelişim sorunları veya geleceğe yönelik umutların azalması, özellikle de anneleri içeren ebeveyn ergen ilişkilerinde gerekli ayarlamaların zorluğunu artırabilir. İş rollerine yönelik güçlü bir yönelim hem annelerin hem de babaların ergenlerin özerkliğe doğru hareketlerini olumlu olarak gördükleri anlamına gelebilir (Silverberg & Steinberg, 1990). McBride-Chang ve Chang (1998) ise özerkliği, ebeveynlerden algılanan otoriter ebeveynlik tarzı ve okul başarısı ile negatif ilişkili olarak bulmuşlardır. Benzer şekilde ebeveynlerin anlayış eksikliğinin de ergenlerin özerklik ihtiyacı ile bağlantılı olduğu (Chen & Dornbusch, 1998) ve duygusal özerkliğin olumsuz aile ilişkileri ve ebeveyn güvensiz bağlanma ile ilişkili olduğu sonuçlarına da ulaşılmıştır (Parra & Oliva, 2009).

Özerklik ilişkiyi kolaylaştırır; bir ilişki ne kadar istemli ve özünde motive edildiyse, memnuniyet ve güven ile karakterize edilmesi o kadar olasıdır (Noom, Dekovic & Meeus, 1999). Duygusal özerkliğin yaş, cinsiyet, anne-baba birliktelik durumu ve kardeş sayısı gibi birçok faktöre göre de farklılık gösterdiği görülmektedir (Demir & Karabacak, 2017). Psikososyal gelişim ve akademik yeterlilikteki avantajlarına rağmen, bireyselleştirilmiş ergenler, bağlantılı ergenlerden daha yüksek davranış problemleri ve iç sıkıntı oranları bildirmektedir. Bireyselleştirilmiş ergenler tarafından bildirilen daha yüksek düzeydeki davranış sorunlarının daha yüksek seviyelerde ciddi suçluluktan değil, daha yüksek seviyedeki okul suistimali, uyuşturucu ve alkol kullanımı ve anti sosyal akran baskısına akran uygunluğundan kaynaklandığını göstermektedir. Bu bulgular, bireyselleştirilmiş ergenlerin, belki de çağdaş ergenler arasında normatif olmasına rağmen, yetişkinlerin gözünde sorunlu olduğu bazı faaliyetler de dahil olmak üzere, bağlı ergenlerden daha fazla aktiviteye dahil olduklarını göstermektedir. Bireysel ergenlerin bağlı ergenlere göre daha fazla iç sıkıntı rapor ettikleri bulgusunun daha fazla kaygı, depresyon ve somatik semptomları yorumlaması daha zordur (Lamborn & Steinberg, 1993).

Araştırma sonucunda şu önerilerde bulunulabilir; okul psikolojik danışma ve rehberlik servisleri ergenlerin duygusal özerklik, arkadaşına bağlanma ve temel psikolojik ihtiyaçlarını gidermelerine yönelik öğrencilere ve velilere bilgilendirme seminerleri yapabilir. Ayrıca öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerini geliştirmeye yönelik grup rehberliği ve sınıf rehberliği çalışmalarını uygun olabilir. Ergenlik döneminde arkadaşlık ilişkileri ergenler için oldukça önemlidir. Bu açıdan bakıldığında ergenlerin arkadaşlık ilişkilerinin farklı değişkenler

üzerinden de araştırılması önemli olabilir. Ebeveynlerin ergen bireylerle iletişim, sağlıklı bir şekilde özerkliğini sağlama gibi konularda okullarda ya da okul dışında açılan kurslardaki aile eğitimlerine katılmaları yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Archer, R.P. (2005). *MMPI-A: Assessing adolescent psychopathology*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc., Publishers.
- Armsden, G. C. and Greenberg, M. T. (1987). The inventory of parent and peer attachment: individual differences and their relationship to psychological well-being in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 16, 427-453.
- Çimen, S. (2017). *Duygusal özerklik kazanımında benlik saygısı ve karar verme stillerinin etkilerinin belirlenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çoban, A. E. (2013). Türkiye’de ergenlerin duygusal özerkliklerinin bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 38 (169).
- Demir, M., & Karabacak, A. (2017). Ergenlerin duygusal özerkliklerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 427-442.
- Eneçcan, F. N., Şahin, E. M., Erdal, M., Aktürk, Z. ve Kara, M. (2011). Edirne şehir merkezindeki lise öğrencilerinde riskli sağlık davranışlarının değerlendirilmesi. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 10, 687-700.
- Ercan, H. (2015). Ergenler için arkadaşına bağlanma ölçeğinin psikometrik özellikleri ve uyarlama çalışması. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 38, 227-240.
- Güneş, E. (2018). *Zorbalık eğilimi, duygusal özerklik ve akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Fuhrman, T., ve Holmbeck, G. N. (1995). A contextual-moderator analysis of emotional autonomy and adjustment in adolescence. *Child Development*, 66(3), 793-811.
- Karabacak, A., ve Demir, M. (2017). Özerklik, bağlanma stilleri, bilinçli farkındalık ve duygu düzenleme arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23), 271-291.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Dağıtım.
- Lamborn, S. D., & Steinberg, L. (1993). Emotional autonomy redux: Revisiting Ryan and Lynch. *Child Development*, 64(2), 483-499.
- Noom, M. J., Dekovic, M., ve Meeus, W. H. J. (1999). Autonomy, attachment and psychosocial adjustment during adolescence: A double-edged sword? *Journal of Adolescence*, 22(6), 771-783.
- Özdemir, Y., Tunçer, İ., Yavuz, G. ve Özdemir, M. (2015). Ergen Öğrencilerin Okulda Temel Psikolojik Gereksinimleri Ölçeği'nin psikometrik özellikleri: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Ege Eğitim Dergisi*, 16(2), 441-458.

- Özen, D. Ş. (2003). Ergenlerde ebeveyne bağlanma tarzının sosyal cinsiyet rolü ve arkadaşla bağlanma tarzı üzerindeki etkisi. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi*, 11(4),303-309.
- Parra, A., ve Oliva, A. (2009). A longitudinal research on the development of emotional autonomy during adolescence. *The Spanish Journal of Psychology*, 12(1), 66-75.
- Phuoc, C. T. N. (2020). Basic psychological need satisfaction and frustration Scale - Adolescents (THE BPNSFS-A): Validity in the Vietnamese context. *Asia-Pacific Social Science Review*, 20(3), 76–88.
- Ryan, R. M., ve Lynch, J. H. (1989). Emotional autonomy versus detachment: Revisiting the vicissitudes of adolescence and young adulthood. *Child Development*, 60(2), 340-356.
- Sandhu, D., ve Kaur, D. (2012). Adolescent problem behaviour in relation to emotional autonomy and parent-child relationship. *Canadian Social Science*, 8(1), 29-35.
- Sarı, İ., Yenigün, Ö., Altıncı, E. E., & Öztürk, A. (2011). Temel psikolojik ihtiyaçların tatmininin genel öz yeterlik ve sürekli kaygı üzerine etkisi (Sakarya Üniversitesi Spor Yöneticiliği Bölümü örneği). *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(4), 149-156.
- Sesli, Ç. (2014). *Ortaöğretim öğrencilerinin özerklik düzeyleri ile değer yönelimleri ve kendini ayarlama düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Steinberg, L., ve Silverberg, S. B. (1986). The vicissitudes of autonomy in early adolescence. *Child development*, 57, 841-851.
- Tatar, A., Bildik, T., Yektaş, Ç., Hamidi, F. ve Özmen, H. E. (2016). Duygusal özerklik ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması ve klinik başvurusu olmayan ergen öğrencilerde duygusal özerkliğin incelenmesi. *Nobel Medicus*, 12(1), 39-48.
- Tian, L., Chen, H., ve Huebner, E. S. (2014). The longitudinal relationships between basic psychological needs satisfaction at school and school-related subjective well-being in adolescents. *Social Indicators Research*, 119(1), 353-372.
- Tian, L., Han, M. ve Huebner, E. S. (2014). Preliminary development of the Adolescent Students' Basic Psychological Needs at School Scale. *Journal of Adolescence* 37, 257–267.